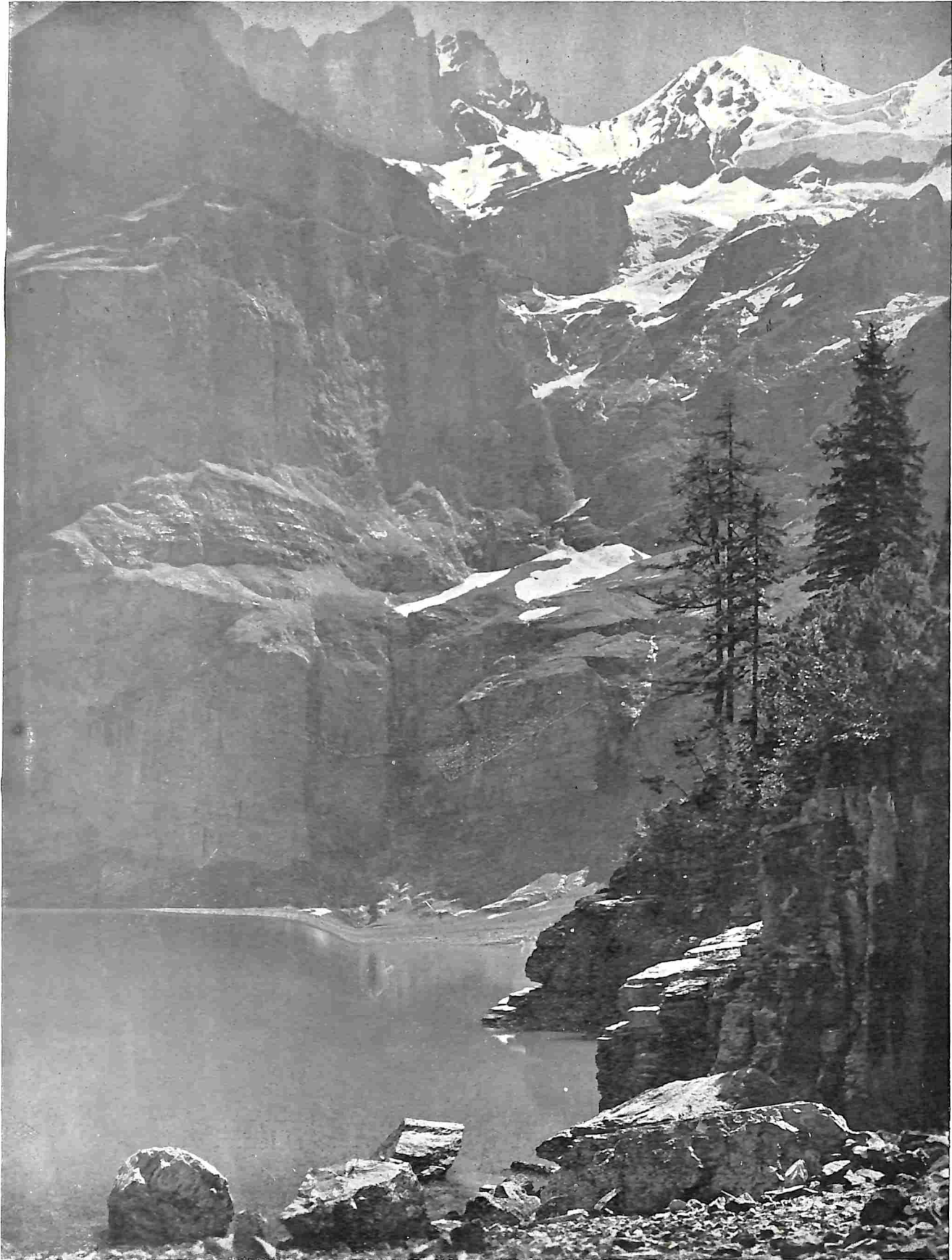

BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 46

ZATERDAG 16 NOVEMBER 1935

DE OFSCHINENSEE AAN DEN VOET VAN DEN BLÜMLISALP BIJ KANDERSTEG IN DE BERNER ALPEN

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE OESCHINENSEE AAN DEN VOET VAN DEN BLÜMLIS- ALP BIJ KANDERS ^{TEG} IN DE BERNER ALPEN (ILL.)	BLZ. 541
HET VRIENDJE. NAAR HET HONGAARSCH VAN LAJOS ZILAHY	BLZ. 542—543
DE BEVELANDEN (GEÏLL.) (VI. NOORD-BEVELAND) DOOR DIRK L. BROEDER	BLZ. 543. 550—552
TEMPELSCHOONHEID IN JAVA (GEÏLL.). (SLOT) DOOR JAN POORTENAAR.	BLZ. 544—546
BLI DE OOIEVAARS (GEÏLL.) DOOR MR. FR. HAVER- SCHMIDT	BLZ. 546—548
BOEMEN EN LICHT (GEÏLL.) DOOR M. HOEN	BLZ. 548—549
MERKWAARDIG MUGGEN (GEÏLL.) DOOR DR. G. BA- RENDRECHT	BLZ. 550—551
WAT VERDWIJNT DOOR A. POTASSE-KUMMEL . . .	BLZ. 551

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

HET VRIENDJE

NAAR HET HONGAARSCH VAN LAJOS ZILAHY

HIJ was zoo groot als een fox-hondje dat op zijn achterste pootjes opzit. Hij was in voldoende kleertjes gekleed, afleggertjes, hem zoo af en toe cadeau gedaan door de mama's van Sandertje van den advocaat, van Jantje van den rector, en van Steventje van den schoolmeester. Op zijn hoofdje had hij een wonderlijk, raar vod, dat van dichtbij beschouwd een fietspetje bleek te zijn geweest. ☼ Het heele groote kazerne-huis kende den kleinen Laji en oefende weldadigheid aan hem uit. De keukenmeid uit het rectorsegezin greep den kleinen vent soms beet als ze hem op de gangen tegenkwam: „Foei! wat heb je een vuilen neus, kereltje!” Met deze woorden gaf ze dan met den zoom van haar onderrok een draai aan Laji's neus, alsof ze 't electrisch licht opknipte. Laji had daarom een geduchten hekel aan deze weldoende keukenmeid, die op dergelijke wijze moederlijke zorgen aan het moederlooze jongetje trachtte te schenken; en gaandeweg kwam Laji tot 't besef van de wereldwijsheid, dat wanneer de neus van een mensch vochtig is, die noodzakelijk moet worden afgeveegd. Hij nam dus voortaan in zoo'n geval 't fietspetje van zijn hoofd en droogde dáármee zijn neus af. ☼ Laji had veel overeenkomst met een jong dier. Hij was al drie jaar oud, maar wist nog volstrekt niets van de wereld buiten de kazerne-woning af. Hij wist niet, dat er huizen, straten, electrische trams, kunstige bruggen, groote wateren, ontzaglijk hooge torens, bosschen, treinen op de wereld bestonden, want op straat-komen was hem verboden, met 't oog op het gevaar voor trams en auto's. ☼ Van den hemel zag hij ook niets anders dan het vierkante brok lucht, dat de binnenplaats van een reusachtige kazernewoning in een buitenwijk te zien geeft. Hij leefde opgesloten in de vierkante kooi van het huizenblok, waarvan zijn vader portier was, en begaf zich soms op uitvoerige onderzoekingstochten op de verschillende verdiepingen. ☼ Laji had een klein stokje, dat hij met een touw om zijn middel vastmaakte en dan tegen

de ijzeren tralies van de trappen liet bengelen. Het stokje hupte lustig tikkend tegen de spijlen, terwijl Laji vroolijk voortliep en maakte een geluid van rikketikketiket. Laji hoorde dit bijzonder graag en de bewoners op de verschillende verdiepingen waren vertrouwd geraakt met dat geluid en wisten, dat Laji dan prettig aan 't spelen was op een van de vele gangen. ☼ Op de tweede etage woonde een zekere mijnheer Sefesik, ambtenaar bij de douane. Wanneer hij van zijn kantoor thuiskwam, verliet hij verder op den dag zijn kamer niet meer, welker eenzaamheid hij 's zomers met bloemen trachtte op te fleuren en waar hij 's winters op de gloeiende kachel appelsopfte. Mijnheer Sefesik had op zijn nachttafeltje een portret van een landelijke dame in een zilveren lijstje staan. Urenlang bracht hij zijn tijd zoek met tegenover dat portret te zitten droomen. Mijnheer Sefesik was een ernstige, stille, in zich zelfgekeerde man, van wien niemand in huis ooit nog een woord had vernomen; hij had met niemand kennis gemaakt en groette ook niemand. ☼ Hij leefde heelemaal op zichzelf. Zijn eenige vriend was de kleine Laji. Iederen middag klauterde Laji de trap op naar de verdieping, waar mijnheer Sefesik woonde, heesch zich aan den deurknop op en legde daar dagelijks een bezoekje af, want de welkome belooning van die bezoeken was strijk en zet een appel of een suikerklontje. ☼ Mijnheer Sefesik tilde zijn vriendje dan boven op een stoel en op de voor hem zoo troosteloze, eenzame Zondagmiddagen — als bij de leeraarsfamilie de collega's in hemdsmouwen bij kunstlicht in de kamer, uitzierende op de donkere binnenplaats, zaten te kaarten; als er kinderpartij was bij de kleinen van den rector en er pianomuziek weerklonk uit de woonkamer van den advocaat: als in ieder gezin de Zondagsgenoegens werden gemaakt — zat mijnheer Sefesik met Laji tegenover zich op de tweede verdieping, nummer 6. ☼ Op zulk een Zondag zei hij eens tegen zijn kleine vriendje: „Toen ik gisterenmiddag van mijn bureau kwam, kwam ik mijnheer Kovács tegen, die den vorigen dag was thuisgekomen uit Miskoles, en die me vertelde, dat Jolánka hem den ring heeft teruggestuurd, en dat er van zijn huwelijk met haar niets komt” ☼ Mijnheer Sefesik bracht de hand naar zijn voorhoofd en bleef geruimen tijd in gedachten naar den grond zitten staren. Daarna haalde hij een stuk papier uit zijn zak, en verlegen en aarzelend zei hij tot Laji: „Nu heb ik een brief aan haar ontworpen Luister maar eens goed, dan zal ik je voorlezen wat ik van plan ben aan haar te schrijven” ☼ En zachtjes en moeilijk ademend begon hij den kleinen Laji het ontwerp voor te lezen van zijn langen brief aan Jolánka te Miskoles. ☼ Laji liet al spoedig zijn eene been van de stoelzitting glijden en schopte er de maat mee tegen den poot van den stoel. In zijn hand hield hij een appel geklemd, dien hij van mijnheer Sefesik gekregen had. Hij zette er zijn tanden in en beet er als een muis ronde witte hapjes uit. Terwijl mijnheer Sefesik verdiept was in 't voorlezen van den brief, liet Laji zich behoedzaam zachtjes van zijn stoel afglijden, liep naar de deur, wist met zijn vuistje den deurknop om te draaien en maakte zich ijlings met zijn appel uit de voeten. ☼ Mijnheer Sefesik laden brief verder zichzelf voor. Aan het slot er van gekomen, liet hij 't papier uit zijn handen glijpen, wierp zijn hoofd achterover en bleef zoo langen

tijd, in gedachten verdiept, met gesloten oogen zitten. Het was Zondag: Op de eerste verdieping bij het leeraarsgezin klonken hevig-debatteerende stemmen, bij de familie van den rector werd hoorbaar verstopperje gespeeld, de vrouw van den advocaat hield al wel drie kwartier lang een telefoonpraatje met een vriendin. ☼ Plotseling nam hij een besluit: hij ging op reis, naar Miskoles! ☼ Twee weken later kwam hij terug en in het trappenhuis sprak hij voor den eersten keer ineens den rector aan: „Pardon mag ik mij eens voorstellen. Mijn naam is Andries Sefcsik, ambtenaar bij de douane. We wonen al zoo lang onder hetzelfde dak zonder nog ooit met elkaar te hebben kennism gemaakt. Ik maak er u wel mijn excuses voor!” ☼ Aan zijn ringvinger blonk een gouden verlovingsring. ☼ Mijnheer Sefcsik was geheel en al, en op onbegrijpelijke wijze, veranderd. Vroeger, als hij van zijn kantoor thuiskwam, klom hij zoo vermoeid de trap op naar zijn kamer, alsof hij aan een touw werd opgeheschen, nu sprong hij de trap op, soms vier treden tegelijk. ☼ Laji had zich nog niet weer boven vertoond. Op een keer, toen mijnheer Sefcsik na 't sluitingsuur thuiskwam en dus moest aanbellen aan de hoofdpoot, vroeg hij aan den portier: ☼ „Vertel me eens, portier, hoe gaat 't met je zoontje, mijn vriendje Laji? Ik heb hem in geen weken gezien?” ☼ Met een diep verslagen gezicht keek de portier hem aan. „Laji? Weet u dat nog niet, mijnheer? Onze Laji is al twee weken geleden begraven!” ☼ Mijnheer Sefcsik kreeg zoo'n pijnlijken steek in zijn hartstreek, dat hij zich tegen den muur moest steunen, en vroeg: „Wat zeg je daar? Laji? Is hij dan ziek geweest?” ☼ „Ja mijnheer. Hij heeft pokken gekregen en is daaraan overleden. 't Is gebeurd toen mijnheer naar Miskoles was. Hij ligt begraven op het kerkhof op 't Wolvenveld.” ☼ Den volgenden middag kocht mijnheer Sefcsik een kleinen groenen krans, in den vorm van een hart, en begaf zich, met dien krans onder zijn winterjas verborgen, naar de begraafplaats op het Wolvenveld. ☼ Langen tijd wandelde hij op 't kerkhof rond met 't kransje onder zijn jas, tot 't hem te binnenschoot wáárom hij eigenlijk daarheen was gegaan, en het kransje voor den dag haalde. ☼ „Hemel nog toe! maar nu weet ik niet eens waar Laji's grafje is” ☼ Hij begaf zich dus naar den opzichter van de begraafplaats; maar met zijn hand aan de deurknop bedacht hij nog bijtijds: „Och heden, maar ik weet óók niet hoe hij heette Laji van den portier? Onder dien naam zal hij toch niet zijn begraven? Maar de naam van den portier, hoe is die? Wonderlijk toch, dat menschen jarenlang in één zelfde huis kunnen leven, en dat de een van den ander alleen maar weet, dat hij portier is! Zijn naam is voor de anderen: Portier!” ☼ Mijnheer Sefcsik bleef langen tijd besluiteloos met het kransje in zijn hand staan en schudde mistroostig het hoofd. „Wat ben ik toch een verstrooide ezel!” zei hij tegen zichzelf. ☼ Wat nu te doen met zijn kransje? Het weer mee terugnemen naar huis? En er dan nóg eens weer de reis mee aanvaarden? „Voor de dooden is 't eigenlijk toch 't zelfde,” besloot hij ten laatste bij zichzelf, en terwijl hij de kerkhoflaan doorliep, keek hij om zich heen en vlijde behoedzaam het voor zijn vriendje Laji bestemde kransje neer op het graf van een onbekende. ☼ Op het graf van een rijk geworden huisjesmelker.

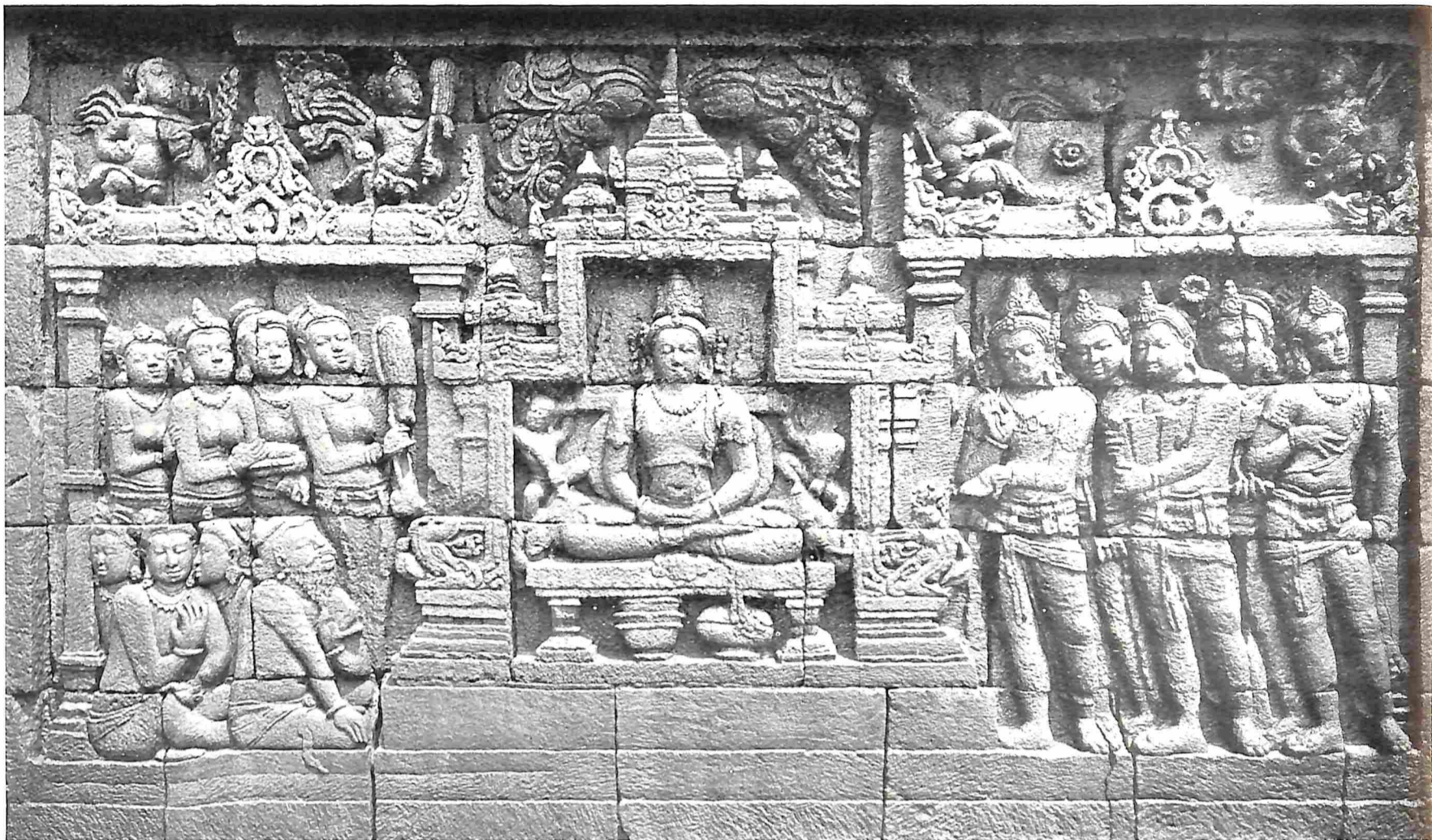
DE BEVELANDEN

DOOR DIRK L. BROEDER

VI. NOORD-BEVELAND

NOORD-BEVELAND, dat door de Zandkreek van zijn zuidelijken buur wordt gescheiden en dat er uitziet alsof het daarvan losgestoken en daardoor een eindje weggedreven was, is bij uitstek een landbouwgebied, en hoofdzakelijk vindt men hier groot-grondbezit. Het eiland is door de inpoldering van den Wijtvliet, die Oost en West Noord-Beveland scheidde, één geworden, doch heeft pas door betrekkelijk recente inpolderingen zijn huidige vorm gekregen, daar het vroeger veel kleiner was. ☼ Het eiland Noord-Beveland is door middel van drie veren te bereiken, namelijk van Walcheren over Veere naar Kamperland, uit Zuid-Beveland van Wolfaartsdijk naar Kortgene, Noord-Beveland's uitvoerhaven, en tenslotte van hetzelfde eiland van Katscheveer naar Kortgene, hetgeen feitelijk een traject is van den stoombootdienst op de Ooster-Schelde, van Zierikzee naar Wolfaartsdijk. ☼ Overmatig veel is er van Noord-Beveland niet te vertellen, daar het te eenemale datgene mist, wat de overige eilanden van Zeeland en het vasteland van Zeeuwsch-Vlaanderen in meer of mindere mate bezitten. Het eiland is, zooals wij reeds zeiden, een landbouwgebied, en juist uit dit oogpunt beschouwd is het wél interessant, want men treft er groote boerderijen en uitgestrekte landerijen, doch alles precies afgebakend, als een veld van mozaïek, dat des te beter te zien is, wanneer men een tocht van Haamstede naar Vlissingen maakt in een der mechanische vogels van onze onvolprezen luchtvaartmaatschappij. Dan zien we pas hoe mooi het land is. Diep beneden ons, als we over de wateren van het Westgat en de oneindige zandbanken gevlogen zijn, liggen rechthoekjes, vierkantjes, driehoekjes, wigvormige stukjes bouwland, alles als een legpuzzel in elkaar gepast, en daar zien we grauw-gele stukjes zandgrond, donkergrijze, onbebouwde akkers, weiden in alle schakeeringen van groen, vette kleigronden met allerlei gewassen, naar gelang het jaargetij, en roodgedakte boerderijtjes. ☼ Zoo ziet men, dat ook een eenvoudig landbouwgebied zijn bekoring kan hebben. Edoch, het eiland bezit nog een klein paradijs in het westen, daar waar de zeestroomingen reeds lang een stuk duin hebben weggeslagen, dat zich nog wanhopig vastklemde aan Noord-Beveland's groene dijken. Heelemaal aan het westerhoekje van dit eiland bevindt zich een klompje duinen, slechts enkele honderden meters in omtrek, dat bij laag water door een zandplaat aan den wal verbonden is, doch bij vloed een eilandje van zand vormt. Dit is het dorado van de zeevogels, die hoog in de lucht zeilen, of boven het water fladderen, totdat zij een vischje zien, waarop zij in een loodrechte duik aanvallen. Nooit missen zij hun prooi. In dit haast ontoegankelijk terrein, grenzend aan schaars bevolkt polderland, voelen de vogels zich werkelijk heer en meester. Daar broeden zij, en er zijn meer dan honderd soorten waargenomen. Zelden komt de mensch in dit paradijs, waar helm, duindoorn, braam en vlier de gouden zandheuveltjes sieren. En als waren zij wachters van dit duineneilandje, liggen hier en daar op het warme zand der banken en platen de gladharige, besnorde zeehonden te dutten in de zomerzon, doch steeds op hun qui vive voor onraad.

(Vervolg op bladz. 552)

BASRELIEF VAN DEN HOOFDMUUR DER TWEDE GAANDERIJ VAN DEN BOROBOEDOER
TAFEREEL UIT DE „GANDAWYOEHA” (EEN BOEDDHISTISCH WERK); DE BODHISATTWA SOEDHANA, RONDRIJKEND OM DE
BOEDDHISTISCHE HEILSLEER TE LEEREN KENNEN, BRENGT EEN BEZOEK AAN WICWAMITRA

TEMPELSCHOONHEID IN JAVA

DOOR JAN POORTENAAR

WĀNNEER men dit in het oog houdt valt het niet moeilijk in te zien, dat de overgang der rijk beeldhouwde gaanderijen naar de van alle aardse vormen vrije, hooger gelegen en ronde terrassen een uitstijgen boven de aardse wereld symboliseert. De geloovige, die op het monument deze terrassen betreedt, late al het aardse achter zich. Hier zet hij voet op het gebied der zuivere overpeinzing, der meditatie; de in de stoepa-vormige bouwsels geplaatste Boeddha's zijn als evenvele teekenen die hem tot inkeer in zichzelf vermanen, tot het uitsluiten buiten zijn gedachtenkring van alles wat van de aardse wereld is. In zijn bouw-orde, samenstel en beeldhouwde relief-reeksen samen is de Boroboedoer dus als een „Kort begrip” der Boeddhistische leer-in-steen. Nogmaals: slechts iemand, die zich in zijn leven gansch en al van alle geestelijke concentratie onthouden heeft, die nooit de aanraking van het bovenstoffelijke, boven-aardse als een siddering door zijn wezen heeft gevoeld, kan ontoegankelijk, kan onaangedaan blijven voor de grootsheid der gedachtenwerelden en hun systemen wanneer hij tot hier den Boroboedoer genaderd is. ☞ De zittende figuur van den Boeddha is van een andere zittende gedaante te herkennen aan bepaalde bijzonderheden: de oerna is een teeken op het voorhoofd, tusschen de wenkbrauwen, een kleine verhevenheid, in beelden somtijds door een ingelaten steen of een kristal verbeeld; mogen wij er een merkteeken van hoogere dan normale denkkraft in zien? De schedel, of is het de opgebonden haartooi, vertoont boven op het hoofd een verhooging, en menigmaal ook is er een aureool. Het gelaat is in een sfeer van onpersoonlijkheid, abstractie geheven, slechts zelden toont een Boeddhabeeld den knevel of dergelijke realistische details. Doorgaans draagt de Boeddha het monnikskleed, en is dit nauwelijks aangegeven. De beeldhouwers legden den klemtoon op wat voor den geloovige in den Boeddha essentieel was: het gelaat, de kentekenen, de handhoudingen, en voor het overige werden de lichaamsvormen als onbelangrijk, hoewel niet geheel onmisbaar, beschouwd en zoo vertoonen de armen en beenen slechts een weinig gedefinieerde menselijke gedaante, waaraan geen zuiver-natuurlijke, realistische vormen zijn gegeven, die van het belangrijke maar de aandacht zouden afleiden. Als beeld-

houwerk waren deze beelden niet gedacht of uitgevoerd, maar als uitdrukking eener religieuze waarheid: nochtans zijn zij voor ons, die ze als zoodanig niet kunnen zien, beeldhouwerk van den allereersten rang, van een intensiteit van uitdrukking eener bovenaardse wereld, die onze kunstenaars maar al te zelden benaderen of bereiken. Zoo zijn, in nissen opgesteld, de honderden Boeddha's naar de vier windstreken gericht. Hooger op, in hun ombouwing van klokken, zijn zij als van de wereld teruggetrokken, en de het monumentbekronende koepel schijnt wel de ondoorgrondelijkheid zelve te wezen. Bij het onderzoek van het vervallen geheel in 1842 was er niets van belang te vinden dan een onvoltooid Boeddha-beeld, waarvan men geen reden voor zijn aanwezigheid kan geven. Het is wellicht tijdens het hakken door een fout (in een der handen) terzijde gesteld en onvoltooid gebleven. De pinakel met een drietal zonnescermen, een drievoudige pajong, welke de spits van het geheel vormde, heeft men niet gerestaureerd, omdat hiervan de vorm niet zonder twijfel vaststond. Door aardbevingen uiteengeschud, dreigde het monument gansch te vervallen: een herstel, waarin liefde en kundigheid hand in hand zijn gegaan, is door Van Erp werkstelligd met een fijn inzicht in wat gedaan en wat nagelaten moest worden. ☞ De ornamentale versiering van den Boroboedoer vertoont aan de nissen, waarin de honderden Boeddhabeelden zijn geplaatst en aan de poorten, die de trappen bij elke gaanderij overwelfen, eenzelfde grond-type. In het midden van den boog is de z.g. Kala-kop aangebracht, een heraldisch gestyleerde leeuwenkop. De leeuw komt op Java niet voor en als de Westerling in het oog houdt, hoezeer zijn eigen heraldische leeuwen van de natuurvormen van den koning der dieren afwijken — men denke aan onze wapenbouwkunst — zal de tropische voorstelling van den opengeperden leeuwenmuil niet bevreemden. Deze kala-kop komt kent, demonen af te schrikken. Aan de begin- en eindpunten toegepast: die van den zee-olifant met geopenden bek en vroeg, voor het oog van den Oosterling, naast den vorm ook

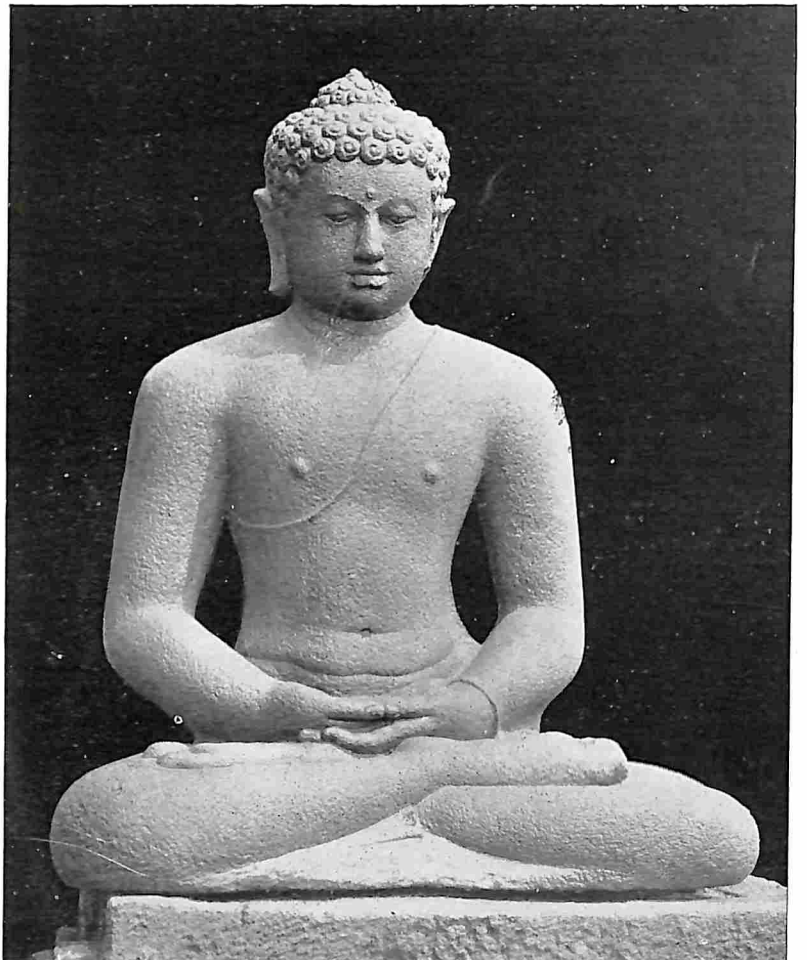
(Slot)

BASRELIEF VAN DEN HOOFDMUUR DER VIERDE GAANDERIJ VAN DEN BOROBOEDOER
TAFEREEL UIT DEN „SAMANTABHADRA”-TEKST; DE BODHISATTWA SAMANTABHADRA STIJGT NAAR DEN GODENHEMEL

kleur. Op Indische monumenten zijn resten van veelkleurige beschildering en verguldsel gevonden, die de veronderstelling wettigen, dat deze beelden eens straalden van rood en goud, dat de tempelmuren in de tropenzon blonken in het glinsterendste wit. In een voor ons verbazenden kleurenrijkdom moeten die monumenten gestraald hebben en den ons overdadig schijnenden lust tot sieren en kleuren van den Aziat hebben weerspiegeld. ☼ Maar naast de aesthetische waren er ook materiele, technische kanten aan den bouw van het enorme gedenkteeken, dat de Boroboedoer is. Honderdtien meter is elk der zijden lang; de hoogte van de spits van de bovenste „dagob”, tot den grond bedraagt een dertigtal meters, en dat gansche complex van omgangen, trappen en nissen, koepeltjes en terrassen moest zóó zijn geconstrueerd, dat het den overdadigen regenval kon weerstaan, die den grond onderspoelt, boomen ontwortelt en rotsblokken loswerkt. Een wel-overdacht systeem voor waterafvoer, van spuiers, die dan met den zoeven genoemden makara-kop en een profusie van verdere ornamentiek zijn versierd, zorgden daarvoor, doch schoten bij het verval van het bouwwerk natuurlijk te kort. Het is trouwens de vraag of het ontzaglijke gewicht van deze steenmassa al niet bij het bouwen, nu zoovele eeuwen geleden, moeilijkheden van den ernstigsten aard heeft gegeven. De onderste rand moet den geweldigen druk van elf duizend kubieke meters steen niet hebben verdragen. De relief-band, die er omheen loopt, werd aan het gezicht onttrokken door een gordel van zware steenen, die als tegenwicht fungeerden om het uitzakken tegen te gaan. Die onderste rand van beeldhouwwerk is later bij toeval ontdekt, bedolven als hij is onder die omgording. Hier was de wet van het Karma in beeld gebracht, de kringloop der levens en de bepaling van het geestelijk peil ervan door de daden in vorige levens verricht. Op het boven-natuurlijk, goddelijk element in Boeddha's leven werd meer en meer de aandacht der geloovigen samengetrokken: de vereering van den persoon werd aldus zelf tot een vorm van devotie, daar de Boeddha werd liefde tot zijn medeschepselen niet alleen een uitweg uit hun levensleed had geweest, maar zichzelf in naastenliefde meermalen geofferd had. ☼ Het goddelijk element in de kunst, dat, wat daaraan pas geestelijke waarde geeft, noemden de Indiërs bhakti. Het is bhakti dat, om in onze hedendaagsche termen te spreken, het kunstwerk boven het handwerkschap, het „métier”, verheft en het eeuwige waarden schenkt. De kunst van den Indiër is geen zoeken naar schoonheid op zich zelf, het is een streven, het leven te realiseren dat achter het waarneembare stoffelijke leven ligt. Het bhakti is niet in het bedrijven van devotie gelegen, noch in kennis of wetenschap (schriftgeleerden!) Het is bhakti, dat het ons zoo ontroerende uitmaakt in Fra Angelico, Rembrandt of Van Gogh, al zijn de figuren van al deze drie, onderling zoo verschillende

schilders, misschien wel eens „misteekend” te noemen voor wie anatomisch-academisch ziet. Het is daarom dat de Indische en Hindoe-Javaansche beeldhouwers zoo weinig aandacht schenken aan de menschelijk-lichamelijke vormen van het lichaam van den Boeddha, wijl zij zich op het uitdrukken van diens geestelijk inzicht toeleggen — en met welk een resultaat! Zeker zijn er bij de honderden beelden op den Boroboedoer vele, die in uitdrukking te kort schieten. Doch hoe bovenaardsch is de expressie van zoovele Boeddha's, wien het op het aangezicht te lezen staat, hoe zij boven alle aardse streven zijn uitgestegen! Het ideaal der Indische kunst is niet het perfect-gevormde en geproportioneerde der menschelijke gestalte. Dit kunst-ideaal van Grieken en Romeinen heeft sedert de opleving hunner beschaving grooten, ja over-

EEN DER BOEDDHA-BEELDEN IN DE NISSEN AAN DE BUITENZIJDEN DER GALERIJEN VAN DEN BOROBODOER

wegenden invloed in Europa gehad en hierin ligt de oorzaak dat de Indische kunst menigen Europeaan moeilijk toegankelijk is. ☞ De groei-kraft der natuur treft iederen blanke, die de tropenlanden bezoekt. Een even overdadige vegetatie vult met krullend loof de lijsten en randen van de architectuur: ook de sierzin van den Aziaat is aan de natuur evenredig. Als een daverende bandjir stort hij zich over alles uit wat hij op zijn weg ontmoet. Gansch het jaar door ontspruiten nieuwe loten aan het gewas, iederen dag: is het wonder, dat die kracht in de oudheid, toen de menschheid nog jong was, alreeds innig aanbeden werd, en het heden ten dage nog wordt? Het schepende element, het onderhouden van het levende en het vergaan ervan om opnieuw tot leven te komen wordt in de natuur der gansche aarde nergens zoo duidelijk getoond als in Azië. Is het won-

DE MENDOET-TEMPEL NA DE RESTAURATIE

der dat die krachten in de gedaante van goden werden aanbeden gelijk de Germanen het den donder deden? Steeds heeft de menschheid het onbegrepene aanbeden, steeds haar eigen gedachten op den hemel geprojecteerd en van goden gesproken, en gemeend dat de goden zich op de aarde in den mensch projecteerden. De vroege geschriften der Indiërs, zeker 1500 jaren v. C. oud, bevatten hymnen aan de levensbrengende zon, en de geesten en krachten, werkzaam in het heelal worden als één bovennatuurlijke kracht gezien: Brahma geheeten. De trimurti is de drie-eenheid van Brahma als schepper, Vishnoe als onderhouden, Shiwa als vernietiger. Vooral de laatste is geëerd, zijn voertuig, de stier, nandi, is ook op Java in steen gehouwen, ontzaglijk in zijn rust. Shiwa's oudste zoon, Ganesha, afgebeeld met den kop van het verstandigste der Oostersche dieren, de olifant, is het symbool van goddelijke wijsheid. De vogel Garoeda, het voertuig van Vishnoe, kan de bezoeker aan de sultanspaleizen der vorstenlanden vinden in het weelderige snijwerk van staatsiekarossen. Menigmaal ook treft men den leeuw, de lotus aan in de ornamentiek der tempels, in waterspuiers en aan beeldnissen, en overdadig-bloeiend blad. ☞ De Mendoet, op geringen afstand van den Boroboedoer gelegen, bezit nog in zijn klein interieur de beelden, die eertijds in andere tempeltjes niet ontbroken zullen hebben. Het zijn een Boeddha en Bodhisattwa's, die een ieder zullen treffen die voor beeldhouwkunst ontvankelijk is. Dichter bij nog staat de kleine maar fraai-geproportioneerde Tjandi Pawon: iets verder af ligt het complex van Prambanan, waar onder de nog aanwezige beelden een prachtig is van Vishnoe. Geïsoleerd ligt het Djiëng-plateau, een vlakte van nauwelijks één bij twee kilometer, die nog enkele tempeltjes en de fundamenten van vele meer draagt. ☞ De scheiding in Midden- en Oost-Javaansche kunst is deels eene op grond van de vormgeving, deels eene op grond der historie. Deze laatste is niet in alle bijzonderheden bekend, doch daarom te meer boeiend. In de periode van het Hindoe-Javaansch gezag in Midden-Java valt een tijdvak van ongeveer honderd jaren, dat het gezag zich naar het Oosten terugtrok, daar een Sumatraansch rijk zijn invloed deed gelden: hierop echter werd het terrein herwonnen. Dan doet

SIJWABEELD IN HET PRAMBANAN-COMPLEX

Foto's Mr. F. Haverschmidt

DE 11 METER HOOGЕ OBSERVATIEPOST BIJ
HET OOIEVAARSNEST

zich echter een geweldige gebeurtenis voor, waardoor die beschaving zich definitief in het Oosten terugtrekt. En nu is het wonderlijke dat het ditmaal geen overweldiging door een vreemde mogendheid geldt, doch het gansche land van Midden-Java eensklaps aan zichzelf wordt overgelaten — terwijl men naar de reden daarvan slechts gissen kan. En zoo staan nu nog op Java de onvergankelijke schoonheden van den

steenen tempelbouw, terwijl alle paleizen, alle steden van dien tijd, in hout opgetrokken, met de rest van die beschaving als van den aardbodem zijn weggevaagd. De godsdienst is verdwenen en vergeten, alleen de architectuur en de beeldhouwkunst beklifden. Het leven is kort, de kunst is lang!

BIJ DE OOIEVAARS

DOOR MR. FR. HAVERSCHMIDT

HET is in Nederland een zeer oud gebruik om nestgelegenheid aan ooievaars te verschaffen door het oprichten van een hoogen paal met daar bovenop een oud wagenrad als fundament voor het nest. Deze kunstmatige nestgelegenheid wordt door de vogels dankbaar aanvaard en van de 273 bewoonde ooievaarsnesten, die in 1934 in Nederland werden geteld, bevonden zich dan ook niet minder dan 74 op dergelijke palen. ☼ Deze overigens zeer loffelijke gewoonte maakt echter de taak van den vogelfotograaf, die zijn object liefst zoo dicht mogelijk benadert, alles behalve gemakkelijk. Om het leven van de ooievaars en het opgroeien van de jongen in het onderhavige nest op de plaat en op de film te kunnen vastleggen, was het dan ook

noodig naast den nestpaal een 11 meter hooge stellage te bouwen, met daar bovenop een waarnemingshut, van waaruit men op $3\frac{1}{2}$ meter afstand in het nest kon zien. Om de vogels niet al te zeer te verontrusten, daar bovendien de eieren juist waren uitgekomen, werd aan het bouwen van de stellage nooit langer dan één uur achtereen gewerkt, doch ooievaars zijn gelukkig zoozeer aan de menschelijke bedrijvigheden in hun onmiddellijke omgeving gewoon, dat zij al spoedig aan het hooge gevaarte zoo dicht bij hun woonplaats gewend waren en zonder eenige vrees hun ouderplichten vervulden. Het was dan ook een uiterst merkwaardige sensatie, het opgroeien van de jongen van zoo nabij, en geheel onopgemerkt door de vogels, te kunnen gadeslaan. ☼ Toen dan eindelijk alles gereed was aan de stellage en met het fotografeeren en filmen begonnen kon worden, waren de jongen — drie in getal — ongeveer tien dagen oud. Voortdurend was een van de oude vogels op het nest, die de jongen meest nog bedekte en beschutte tegen het koude weer. Doch ook later, toen het warm werd, werden de jongen beschut, nu tegen de felle zon. De oude vogel ging dan met een weinig uitgespreide vleugels voor de jongen staan, zoodat ze in de schaduw lagen. ☼ Al spoedig bemerkte ik dat een der jongen, van het begin af al een achterblijvertje en kleiner dan de andere twee, niet tot ontwikkeling zou komen. Bij het voeren werd het steeds door de twee andere jongen verdrongen, zoodat het niet aan de beurt kon komen en na een drietal weken lag het dan ook dood onder den nestpaal. Het niet opgroeien van een der jongen is overigens een bij ooievaars bekend verschijnsel. ☼ Kwam ooievaar no. 2 aanvliegen om op het nest neer te strijken, dan werd er steeds door beide vogels als begroeting voor elkaar luid geklepperd. Dan volgde een tafereeltje, dat nooit verveelde: het voeren van de jongen. De zoo juist aangekomen ooievaar opende zeer wijd zijn snavel, men zag zijn hals en keel dikker worden en na eenige braakbewegingen braakte hij een aantal kikvorschen uit in het nest, die oogenblikkelijk begeerig door de jongen

HET OOIEVAARSPAAR BIJ DE JONGEN

werden opgeslokt. Vooral toen deze grooter werden, was het voeren een uiterst dankbaar tafereel om op de film te worden vastgelegd en werd de vogel, die op het punt stond te voeren, soms door de hevig met hun vleugels slaande jongen van het nest gedrongen. Inmiddels was dan ooievaar No. 1 van het nest verdwenen, om in de velden voedsel te gaan zoeken en zijn plaats als wachter op het nest werd door den vogel, die zoo juist gevoerd had, overgenomen. Deze bracht dan meest zijn tijd door met omstandig zijn veren te poetsen, zijn vleugels uit te rekken, dikwijls hevig geeuwend met wijd geopenden snavel, hetgeen soms zeer aanstekelijk werkte op den waarnemer in zijn hoogen uitkijkpost. ☼ De beide overgebleven jongen groeiden uiterst snel op en na een zestal weken stonden zij bijna steeds rechtop in het nest en begonnen ze de kracht van hun vleugels te beproeven. Hevig klapwiekend stonden ze in het nest en wisten zich dan reeds een eindje daarboven te verheffen. Het duurde echter nog eenigen tijd, voor ze het nest zouden verlaten en ik had juist het geluk te kunnen waarnemen hoe een der jongen zijn eerste vlucht in de wijde wereld maakte. Het was een zeer windrige dag in het laatst van Juli en de hooge stellage schudde bedenkelijk heen en weer in den krachtigen wind. De beide jonge ooievaars stonden rechtop, een weinig in elkaar gedoken om zich in evenwicht te kunnen houden, in het nest. De oude ooievaars waren afwezig en liepen in een nabij gelegen boomgaard. Plotse-ling slaat een van de jongen zijn vleugels uit en begint te fladderen. Hij verheft zich inderdaad zeker een meter boven het nest, als opeens een hevige rukwind het dier het nest uitwaait en het bemerkt dat het vliegen kan. Met een wijden boog zeilt de jonge ooievaar op zijn eerste vlucht door de lucht, dan verdwijnt hij met rustigen vleugelslag, om een eind verder naast zijn ouders in den boomgaard neer te strijken.

Maar hij heeft het nest nog niet voor goed verlaten. Steeds nog als een der oude ooievaars met voedsel aankomt, keert hij op het nest terug, want de ouden blijven het voedsel op het nest aanbrengen. Doch weldra geschiedt ook dit niet meer en weten de jonge ooievaars zelf in de weilanden hun kost op te halen. Zeer spoedig daarop vertrekken ze naar het zuiden en thans staat het hooge nest verlaten tot het volgend voorjaar.

DE INVLOED VAN HET LICHT OP DEN KROONVORM VAN TWEE EIKEN

DE HOOG OPWAARTS STREVENDE, DICHTEBEUKENRIJ LAAT GEEN LICHT GENOEG DOOR VOOR ONDERBEGROEIING

Boomen en licht

DOOR M. HOEN

HET leven van de hogere planten is een strijd om het bestaan, een strijd met andere, soms vlugger groeiende planten, een strijd om water, om warmte, een strijd om licht. Hoewel wij, oppervlakkig genomen, weinig van zulk een struggle for life in het plantenleven merken, wordt zij toch bijna door alle planten in onze omgeving tot een goed of een slecht einde gevoerd. Wij zien bijvoorbeeld hoe langs den duinrand sommige boomen, tusschen de levende, ook dorre takken verbergen, hoe sommige planten ieder jaar in groei en aantal achteruit gaan en soms geheel verdwijnen en hoe andere daarvoor in de plaats komen. Dat is de strijd om het water, door sommige planten met steeds meer afnemende krachten gestreden, door andere echter jaren volgehouden. Wij zien in deze omgeving ook de gehavende boomen en struiken, wier kroon aan één kant is afgestorven en aan den anderen kant abnormaal is uitgegroeid. Dat is de strijd tegen den zeewind, door de meeste boomen jarenlang gevoerd, maar waaraan zij toch dikwijls ten offer vallen. Wij zien in een langzaam droog wordend poeltje hoe de planten vechten om het laatste restje water, hoe de sterksten het volhouden, de zwaksten verdwijnen. En wij zien ook, dikwijls vlak in onze nabijheid en dagelijks waar te nemen, het verdringen van de eene plantensoort door de andere, op onbebouwde terreintjes. Maar wat wij niet te zien krijgen, tenminste als wij is, hoe de planten in een bepaald gebied tóch stand kunnen houden, want wanneer zij om de een of andere reden zijn verdrongen, spruiten de kiemplanten op een andere plaats weer uit den grond en geheel hebben verloren, herwinnen zij ergens anders nieuw terrein. Want het door wind en andere oorzaken ver-

spreide zaad vindt altijd wel een gunstiger plaats om te ontkiemen, dan waar het ontstond. En zoo geeft een goede plantengeografische kaart, waarop wij de verspreiding der planten kunnen nagaan, dikwijls een aardig inzicht van den strijd van zulke planten, niet alleen van de zeldzame, maar ook van de meer gewone. ☒ Onder al de factoren die van belang zijn in het plantenleven, is het licht misschien wel een van de voornaamste. Want de zon is de levensbron van onze groene planten. Met behulp van haar stralen wordt het koolzuur uit de lucht tot organische stoffen opgebouwd, dat niet alleen als voedsel voor de planten zelf dient, maar tegelijkertijd ook voedselmateriaal is voor mensch en dier. Het is dus geen wonder dat allerlei planten om ons heen de tendenz hebben hun bladeren met zooveel mogelijk licht te laten bestralen. ☒ Niet iedere plant en boom heeft natuurlijk evenveel licht nodig, dat leeren ons de planten die op verschillende, lichte en schaduwrijke plaatsen kunnen groeien. Een boschplant kan b.v. met veel minder licht toe dan een plant van de open wei. Maar in welke kleine

hoeveelheid ook, licht voor de hogere planten is een voorwaarde voor haar bestaan. ☒ Toch is door allerlei experimenten aangetoond dat het licht niet, zooals b.v. een bepaalde temperatuur, een algemeene voorwaarde is voor den groei der planten. Sommige lagere planten kunnen zich bijvoorbeeld geheel normaal in het donker ontwikkelen en ook jonge kiemplanten en wortels kunnen langen tijd in het donker groeien, mits zij voorzien zijn van een flinke hoeveelheid reservevoedsel. Dat deze in het duister groeiende planten daarbij een eigenaardigen, uitgerekten vorm aannemen, zal wel algemeen bekend zijn. Iedereen zal bij het kweken van kamerplanten wel eens gemerkt hebben, hoe sommige planten in een donkeren kamerhoek of vergeten in een schuurtje, uit hun kracht schenen te groeien en een gele tint kregen. Ook is het gebleken dat zelfs de bladknoppen van een ahorn, die in de natuur bij een bepaalde hoeveelheid licht niet uitloopen, dit wel doen wanneer zij afgesneden werden en in een donkere kamer

werden geplaatst, mits men weer zorgde voor een behoorlijke voedselvoorziening. Dit alles wijst er dus wel op dat voor het groeiverschijnsel op zich zelf het licht niet direct nodig is. Daar echter een groene plant zonder licht geen voedsel kan maken, is het licht toch levensvoorwaarde en, omdat zonder voedsel een plant niet groeit, indirect dus ook voorwaarde voor den groei en de totale ontwikkeling. ☒ Interessant is nog het gedrag van allerlei zaden en sporen ten opzichte van het licht. Want het schijnt dat in enkele gevallen bepaalde zaden, o.a. bijvoorbeeld die van de Vogellijm, enkele Veronicasoorten, Tabak en de sporen van varens en mossen bijna niet tot ontkieming komen, wanneer zij voortdurend in het donker blijven. Slechts enkele oogenblikken zijn dan noodig van belichting om het zaad te laten ontkiemen. Hier schijnt het licht dus wel een positieve werking te hebben, maar proeven hebben uitgewezen dat zaden van andere planten daarentegen beter kiemen in donker en ook in sommige gevallen het licht worden vervangen door bepaalde enzymen en zuren. Direct en absoluut noodig is het licht dus ook hier niet. Maar welken invloed het dan ook heeft, hetzij direct op nog onverklaarde wijze, hetzij indirect doordat het een rol speelt bij de assimilatie, de voedselbereiding, van belang voor de planten is het zeer zeker en wij behoeven maar om ons heen

te kijken om de verschillende reacties der planten en boomen waar te nemen. ☒ Een vrijstaande boom, een beuk, een linde of een plataan, die van jongsaf aan geen hinder heeft gehad van naburige boomen, zal een anderen bouw vertoonen dan een exemplaar, dat in het bosch opgroeide en daar volwassen werd. Vooral in den winter zal men kunnen opmerken hoe harmonieus zoo'n boom zich heeft ontwikkeld. Meestal laag ingeplant, strekken de takken, de grootere en de kleinere, zich naar alle richtingen uit en de laatste vertakkingen eindigen alle in een zelfde gebogen vlak, zoodat de kroon als het ware een rond, halfronde of bijenkorfachtigen vorm aanneemt. In het voorjaar worden dan aan die uiterste takkenuiteinden de bladeren gevormd, terwijl in het binnengedeelte van de kroon slechts heel weinig bladknoppen zich ontvouwen. Deze bladeren van de kroonoppervlakte ontvangen dus 's middags al het licht dat van boven invalt, 's morgens van de oostzijde en in den namiddag wordt het gedeelte op het Westen bestraald. Dit is een voorbeeld van een gesloten kroonvorm, waarvan misschien de Cypres

en de Juniperus wel de mooiste voorbeelden zijn. Daarnaast vinden we de open kroon, die door spar en berk wordt vertegenwoordigd. Wanneer ook deze boomen ongestoord kunnen opgroeien en zich zonder hindernissen, van welken aard ook, in hun jeugd vrij kunnen ontwikkelen, zullen de takken hier niet slechts aan hun uiteinden bladeren (naalden) dragen, maar ook in het binnengedeelte van de kroon, zelfs vlak bij den stam zullen zij zich ontwikkelen. Want hier sluiten de takuiteinden zich niet als een gordijn aaneen, zooals dit bij een gesloten kroon gebeurt, maar wisselen de takken, die in regelmatige rijen staan, zoodanig met elkaar af dat de een de ander niet beschadwt. Het licht beschijnt hier dus niet slechts de bladeren aan de peripherie, maar ook die in het hart van den boom. Een open kroon ontvangt dus op verschillende gedeelten van den dag licht, dat van alle kanten door de takken valt. Beide boomvormen bereiken dus op geheel verschillende wijze hetzelfde doel, namelijk het op-

BERKEN, DIE IN HUN GROEI AAN DE SCHADUW VAN EEN DONKER DENNENBOSCH TRACHTEN TE ONTKOMEN

vangen van zooveel mogelijk licht door de bladeren. ☒ Wanneer echter zulk een boom met open of gesloten kroonvorm zich niet ongestoord kan ontwikkelen, wanneer hij deel uitmaakt van een bosch, een laan of zelfs van een kleine rij, zullen in zijn vorm allerlei veranderingen optreden. De regelmatigheid in zijn bouw gaat dan verloren. Aan den kant waar het licht wordt onderschept, worden minder twijgen ontwikkeld en in een bosch zal men dikwijls opmerken dat de stammen daar veel langer worden, de inplanting van de kroon veel hooger is, dan wanneer de boomen vrij staan. Duidelijk is bijvoorbeeld op de photo te zien dat de takken der eiken aan de lichtzijde veel lager beginnen dan aan den kant waar de boomen elkaar het licht benemen. Stonden er aan weerszijden van deze boomen nog een derde en een vierde, of maakten zij deel uit van een rij, dan werd ook aan dien kant het licht onderschept en zou men een sterker omhooggroeien, een meer verticalen stand van de takken kunnen waarnemen. Ook de rij berken vertoont dit verschijnsel, terwijl daar bovendien duidelijk zichtbaar is, hoe de takken zich naar den weggant, de eenige plek waar het licht vrij invalt, sterk hebben ontwikkeld en overhangen. Kan een berk zich vrij ontwikkelen, dan valt het licht door een luchtige, open kroon van geringen omvang. Het bereikt alle bladeren en men kan makkelijk door het groen heen kijken, wat bij een beuk of

een linde onmogelijk zou zijn. Ook *Pinus sylvestris*, de eik, de populier en de wilg hebben alle min of meer een open kroonvorm, terwijl de iep en de eschdoorn weer een open gesloten vorm hebben, hoewel men dit bij den iep een meer zal opmerken, daar deze boom nogal eens onder handen niet altijd genomen en vaak wordt besnoeid. Ook wanneer deze boomen in een vallei groeien, worden de stammen langer, staan de takken op grotere hoogte en krijgen de boomen een meer uitgerekt aspect. In een heel dicht bosch gaan langzamerhand al de zijtakken verloren en blijft er aan het einde van den stam een bolvormig scherm over, zoodat de kronen in de loofbosschen met elkaar een sterk golvend oppervlak vormen, dat den geheelen dag door de zon wordt beschenen. ☼ Begrijpelijk is het, dat in zulk een woud weinig ondergroei is te vinden. In denbosschen groeien dan ook, behalve enkele mossoorten, niet veel hogere planten. Ook in gesloten beukebosschen is bijna geen enkele plant te vinden, slechts hier en daar, op een open plek, kan een enkele varen of een boschbes het uithouden en ook de boschklaverzuring is een plant die met heel weinig licht genoegen neemt. Eikenbosschen zijn daarentegen weer veel vroolijker, maar deze zijn in ons land bijna niet meer te vinden. In een gesloten bosch zijn de meeste planten naar de open plekken en den rand gevluht. Hoewel zij als boschplanten niet veel licht nodig hebben, kunnen zij met het schemerlicht, dat door het dichte bladerdek valt, toch niet toe. De meeste van deze planten bloeien dan ook wanneer de bladeren zich nog niet hebben ontwikkeld. In korten tijd moeten zij bloeien en zaad vormen, om den tijd van het meeste licht zooveel mogelijk te benutten.

Daarna, in den zomer, als het bosch in blad staat en zij hun zaad hebben gevormd, breekt er voor hen weer een periode aan, waarin ze met een minimum van licht tevreden zijn. Wordt het bosch echter te dicht, dan verdwijnt de ondergroei geheel, om een toevlucht te zoeken op een plek waar gekapt is of in een jonger bosch.

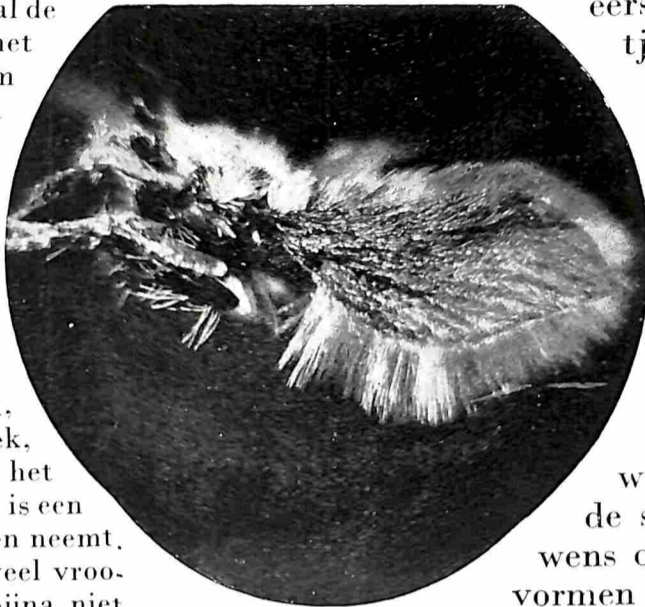

Foto Dr. G. Barendrecht
EEN PSYCHODIDE

Foto Mevr. Potasse-Kummel

SCHOONHEID, DIE VERDWIJNEN GAAT

Merkwaardige Muggen

DOOR DR. G. BARENDRECHT

TUSSCHEN de insecten, die steeds op onze ramen zijn te vinden, bewegen zich gedurende de zomermaanden, eigenlijk tot ver in October, een soms groot aantal vreemd gevormde, kleine diertjes. Het meest lijken ze op miniatuurmotjes, want met het bloote oog is al te zien, dat de dieren bedekt zijn met een dicht schubbenkleed. In den ruststand of onder het loopen dragen zij hun vleugels gewoonlijk zoo, dat deze de twee schuine zijden van een dakje, waaronder het dier zelf bijna geheel schuil

gaat. ☼ Dat deze insecten ook door de niet entomologisch geschoolde stedelingen wel degelijk opgemerkt worden, blijkt wel uit de vele malen, dat ze aan allerlei instellingen worden toegezonden met de vraag hoe ze heeten en of zij ook kwaad kunnen. En meestal wordt dan meteen maar om een bestrijdingsmiddel gevraagd! ☼ Wat nu de eerste vraag betreft, deze kleine diertjes zijn geen motjes, hoeveel ze daar ook op mogen lijken, maar mugjes, luisterende naar den naam Psychodiden. Wie zoo'n dier eens met een behoorlijke loupe bekijkt, zal tot de ontdekking komen, dat het zich slechts in het bezit van één paar vleugels mag verheugen, onfeilbaar kenmerk van alle vliegen en muggen. Het motachtige voorkomen wordt uitsluitend veroorzaakt door de schubben. Deze schubben en trouwen ook de vele lange afstaande haren vormen allerlei grillige en contrastrijke figuren in zwart, grijs, bruin en wit. Het allermooist zijn wel een paar soorten, waar- bij het blinkendste, sneeuwigste wit fel afsteekt tegen diepzwarte partijen. En nog zouden deze dieren er niet zoo wonderlijk uitzien, als niet naast deze grillige kleurverdeling een even fantastische vormafwisseling bestond. Vooral de mannetjes torsen een

overvloed van groote haarpluimen, waaronder de oorspronkelijke vorm nauwelijks meer te herkennen is. ☼ In ons land hebben wij van deze Psychodiden volstrekt niets te duchten. In warmere streken komen echter soorten voor, die zich, evenals onze steekmuggen, met het bloed van mensch en dier plegen te laven. Daardoor hebben zij zich al in het begin van deze eeuw de belangstelling der hygiënisten op den hals gehaald, wat in 1908 tot de ontdekking voerde, dat een ziekte uit het Middellandsche Zeegebied, Papataci geheeten, die wel wat op malaria lijkt, door deze mugjes wordt overgebracht. Sindsdien probeert men deze dieren nog meer leelijks in de schoenen te schuiven. Vooral in Britsch-Indië tracht men al jaren te bewijzen dat de Kala-azar, eveneens een ziekte met intermitterende koorts, miltvergroting, enz., door *Phlebotomus* wordt overgebracht, wat echter tot nu toe niet gelukt is. ☼ De inlandsche soorten zuigen echter in het geheel geen bloed, het is zelfs zeer de vraag of de volwassen insecten wel enig

DE BEVELANDEN. DE LANGE, RECHTE VOORSTRAAT TE KORTGENE

voedsel tot zich nemen. Reden om die dieren te verdelgen is er dus niet. Het is evenwel denkbaar, dat onze zindelijke Hollandsche huisvrouwen tegen de bloote aanwezigheid van insecten in hun huis bezwaar hebben, vooral als zij, wat nogal eens voorkomt, in grooten getale optreden. Meestal blijkt dan al gauw, dat het weinig geeft of die muggen nu al dagelijks verwijderd worden; elken dag komen weer nieuwe troepen naar binnen. Het eenig rationeele zou natuurlijk zijn, de broedplaats op te zoeken, waar die nieuwe toevoer telkens vandaan komt, maar dan stuit men meestal op nog veel grooter bezwaren dan bij de steekmuggenbestrijding. De heel kleine soorten, die zoo bij honderden op het plafond kunnen zitten, leven als larve in water, dat aan niet de geringste eischen van helderheid hoeft te voldoen, eigenlijk is modder ook wel goed. Dat zij in openbare toiletinrichtingen zoo duizendtallig voorkomen, behoeft dus geen verwondering te baren. Maar zij komen ook in grooten getale voor in huizen, waar de hygiënische toestanden niets te wenschen over laten; in dat geval moeten we dus wel onderstellen, dat in de onmiddellijke nabijheid een geschikte broedplaats voorhanden is. Groot behoefte die niet te zijn. Een bepaalde soort, *Psychoda humeralis*, leeft als larve in doode huisjesslakken. Wanneer van zoo'n slak de levensdraad wordt afgesneden, vervloeit het lichaam tot een weeke massa, waarin de wijfjes hun eieren leggen. Welnu, uit één zoo'n slak kweekt met 10—20 mugjes op! Wat een enkele verstopte goot of overlopend putje dan aan individuen op kan leveren, laat zich gemakkelijk raden. In vele gevallen wordt de strijd tegen deze mugjes dus een hopelooze onderneming, vooral als de broedplaats niet op eigen erf is gelegen. Maar al te tragisch behoeven wij dat niet op te vatten, ze verdwijnen op den duur toch vanzelf wel weer, en, nog eens, het zijn de onschuldigste dieren van de wereld, die geen

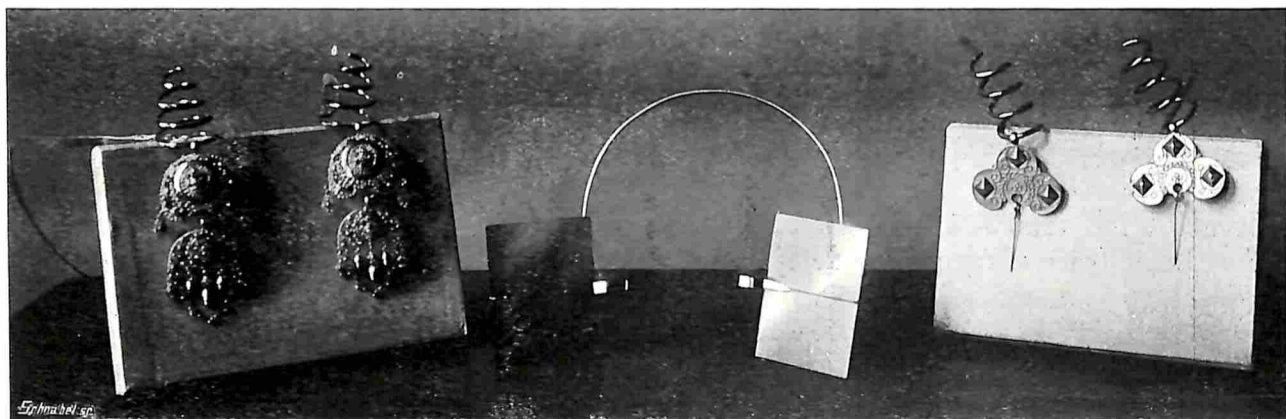
mensch kwaad doen, zelfs niet hinderlijk zijn, niets bevuilen en toch eigenlijk een van de merkwaardigste representanten van de insectenwereld vormen.

WAT VERDWIJNT

DOOR A. POTASSE-KUMMEL

WIJ halen er eieren, iedere week, in het kleine boerderijtje over het water. Geen andere verbinding met de buitenwereld is er, dan het wankelende bootje, dat langzaam door den ouden boer over den Ouden Rijn geboomd

wordt. Ja, je kunt ook nog, met toestemming van den rijken boer, aan wien de uitgestrekte weilanden achter het huisje behooren, den smallen landweg volgen, doch daar maken wij nooit gebruik van. Zoodra je aan den overkant bent, kom je in een andere wereld. Dan, opeens, is de groote stad ver. Geen gejaag van tram of auto. 't Is hier rust, eenvoud, schoonheid. Evenals de vrouw, die hier woont. Altijd staat de koffie te geuren op een kooltje vuur in de ouderwetsche theestof en reeds als de boerin menschen om het bootje hoort roepen, heeft ze gastvrij een kopje ingeschonken. Je denkt er niet aan te weigeren, ook al zou je thuis nooit koffie gebruiken. Doch de rustige, waardige vrouw verwacht ook geen weigering. Uit haar hand — je voelt het — kan niets dan goeds komen. Als het slecht weer is, gaan we even rusten op de deel. Het leven lijkt hier zoo heel eenvoudig. Heeft een mensch eigenlijk meer noodig, dan het weinige wat zoo'n klein stukje land opbrengt? denk je dan. Moeilijkheden, zooals je zelf dagelijks ondervindt, worden hier met een anderen maatstaf gemeten. Terwijl je plaatsneemt op een eenvoudige stoel en je oogen laat gaan over de strakke, witte muren, de helder gewreven tafel, de blanke stoelen, bedenk je, dat menige nieuwe-zakelijkheid-voorvechter hier een prachtig voorbeeld van eenvoud en harmonie kan vinden. Doch als het zonnetje schijnt, zitten we onder den ouden kastanjeboom, die weerspiegelt in het water. Geen ander verlangen is er nu meer, dan rustig te zitten. Langzaam glijden de kano's ons

VAN LINKS NAAR RECHTS: NOORD-BEVELANDSCHE KRULLEN EN BELLEN, ZUID-BEVELANDSCHE STUKKEN EN WALCHERSCHE KRULLEN EN STRIKKEN

voorbij. In de verte kraait een haan. Hoeveel jaren is dit alles al zoo? De oude vrouw is hier geboren. Ook haar moeder is hier groot geworden. ☼ 't Is of de vrouw je gedachten raadt. Zij wijst op twee roode paaltjes, aan weerskanten van het huisje neergezet. Op je verwonderd vragen, wat dit te beteekenen heeft, begint het oude gelaat te beven en de boer valt opeens ruw uit: „We moeten d'r uit, 't huis wordt afgebroken, 't kanaal komt hier door”. ☼ Je kunt het zoo gauw niet vatten. Dit moet verdwijnen, dit stukje schoonheid, dit kleine paradijs! Waar moeten deze menschen heen? ☼ Daar komt een heftig verzet in je tegen de ruwe, onverschillige handen, die dit alles zullen vernielen en tegelijk voel je de onmacht iets vast te houden, wat tot ondergang gedoemd is. ☼ Niet eens een simpel woord van meelevens kan je uitbrengen. ☼ Je vraagt den boer je over te zetten. ☼ De vrouw loopt mee tot aan den waterkant. ☼ 't Is alles zooals zooveel keeren daarvoor, doch tergend uitdagend blinken de vuurroode paaltjes in de zon.

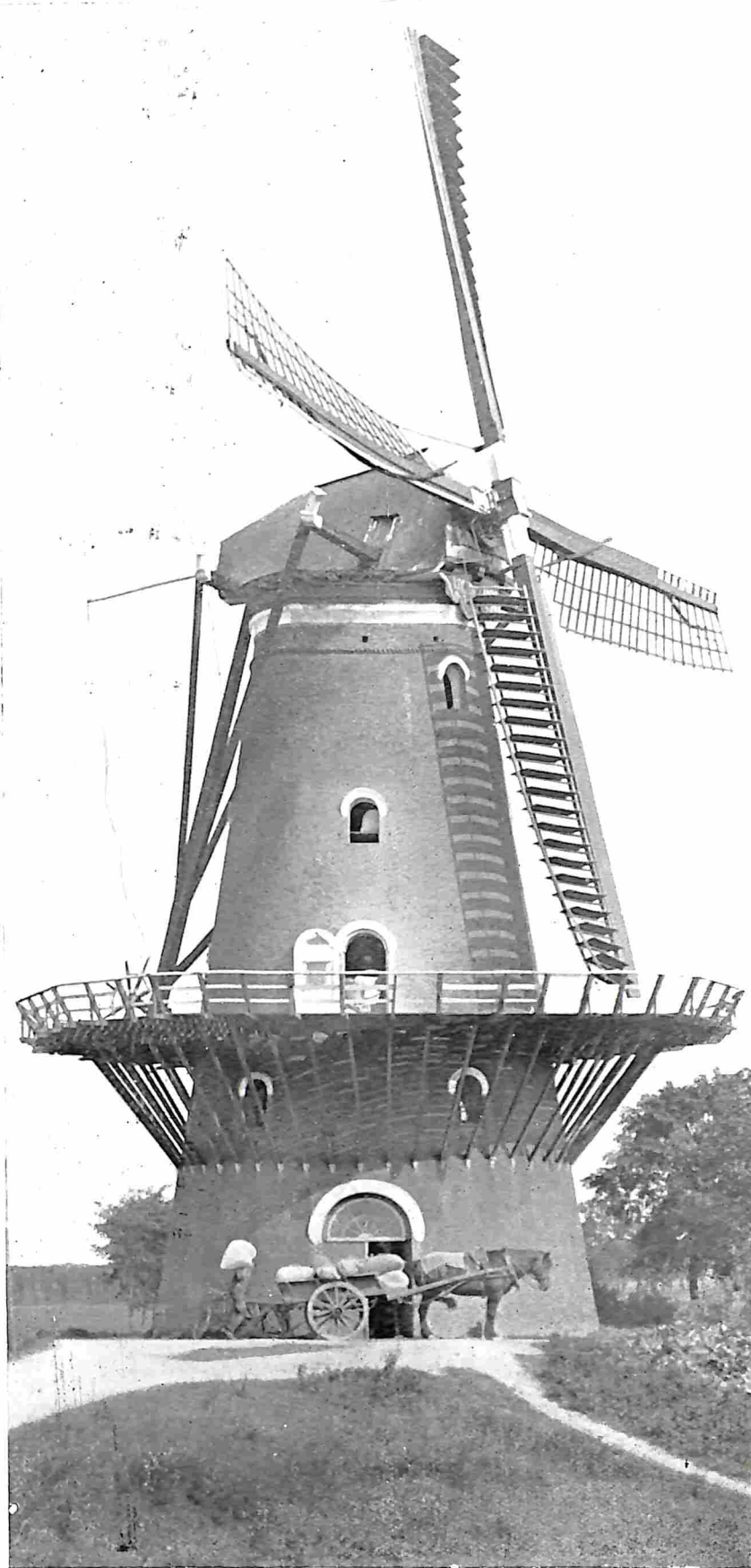
De Bevelanden

(Vervolg van bladz. 543)

DE plaatsen van Noord-Beveland zijn klein, doch blinken van properheid. Meestal zijn de dorpen in de lengte gebouwd, zoo onder andere Kamperland, Colijnsplaat en Kortgene, die alle drie een oneindig lange dorpsstraat hebben, en overal het typisch dorpspleintje met de onvermijdelijke muziektent, want de Noord-Bevelanders houden van muziek. ☼ Wat men elders in Zeeland ook zoo gaarne bewondert, namelijk de kleederdrachten, vindt men ook in Noord-Beveland, doch hier zijn deze veel soberder en worden alleen door de vrouwen gedragen, want de mannen zijn reeds jaren „op d'r burgers”. De vrouwen van dit eiland zien er op het eerste gezicht uit als grootmoedertjes-van-den-oudenstempel, grootmoedertjes, die we nog wel eens zien, met een zwart hoedje op, dat zich in verticale richting heeft opgezet en dat een eigenwijs knikkend bloementuiltje tentoonstelt. Doch de Noord-Bevelandsche draagt dit hoedje, met de onvermijdelijke „keellinters”, bovenop de kanten muts, hoewel er tegenwoordig een neiging is om het hoedje als ballast

over boord te werpen. Men ziet ze dan ook bijna uitsluitend door de oudere vrouwen dragen, de matrones dragen ze niet meer, terwijl de jongere vrouwen heelemaal niet meer getooid zijn met de kensche dracht beperkt zich min of meer tot de kanten muts en de daartoe behorende gouden sieraden. Het kleed zelf is zwart en zonder eenige pretenties. De

muts echter maakt veel goed, want ze is dikwijls van zeer fraai kantwerk voorzien, terwijl de afwerking bijzonder fijn is. Ze sluit nauw aan het hoofd, doch hangt breed af op den rug. Het haar wordt nat gemaakt en in twee eigenaardige, haast niet te beschrijven krullen gedraaid, die veel weghebben van horentjes-des-overvloeds, met dien verstande, dat de staart ontbreekt. Buiten deze muts evenwel steken twee kurketrekkerachtige spiralen, die krullen genoemd worden, en die, in tegenstelling met de Walchersche krullen, welke in evenwijdige kringen oploopen, naarmate ze meer ze naar boven draaien, des te meer vernauwen. Onderaan iedere krul bengelt een bel, die van goud is en bijzonder fraai bewerkt wordt. ☼ Kortgenekannen beschouwen als de hoofdplaats van het eiland, want het geldt als uitvoerhaven van Noord-Beveland's producten naar het Goesche land. ☼ Kortgene ligt, waar in de vroege middeleeuwen de Wijtvliet liep, en moet omstreeks 1274 gesticht zijn. Het beroemde Zeeuwsche geslacht der Van Borsseles maakte Kortgene bekend. Filips van Borssele en Cortgeen gaf in 1411 last het plaatsje te vernieuwen en te ommuren, en stichtte er voor de dorpelingen een kerk en voor zichzelf een kasteel.

MOLEN „DE KORENBLOEM” TE KORTGENE

Vijf jaar later verhiel gravin Jacoba van Beieren het op zijn verzoek tot een vrije heerlijkheid, over welke hem de hooge en lage rechtspleging werd opgedragen. De oude stad daalde af tot den rang der villes mortes in de 16e eeuw, toen de groote watervloeden van 1530 en 1532 zooveel schade aanrichtten. Zestig jaar lang bleef het eiland onbewoond en pas tegen het einde dier eeuw werd de bedijking weer aangevangen, doch Kortgene heeft, evenmin als Kats, dat destijds de belangrijkste plaats van het gansche eiland was, ooit zijn vroegere grootheid kunnen herwinnen.